

Наталія Ярославівна ПЕТРИШИН

к.е.н., доцент, Національний університет "Львівська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4642-1778>

e-mail: natalia.y.petryshyn@lpnu.ua

Андрій Васильович ТОДОЩУК

к.е.н., доцент, Національний університет "Львівська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9406-4846>

e-mail: a.todoschuk@gmail.com

Марта Олегівна ДАВИДЧАК

студентка, Національний університет "Львівська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7948-7207>

e-mail: marta.davydchak.me.2019@lpnu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено здійснення зовнішньоекономічної діяльності на прикладі європейських країн та проаналізовано сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Охарактеризовано механізми, які застосовують для розвитку та росту міжнародної торгівлі на закордонних ринках. Зокрема, виокремлено проблеми та виклики, з якими зараз зіштовхується Україна у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності та окреслено можливості й перспективи для подальшого розвитку. Виявлено, що, хоч і під час війни, держава зазнала багато втрат як людських і земельних, так і фінансових, проте й відкрились деякі можливості, наприклад пришвидшення євроінтеграційного процесу в економіці України. Окрім цього, відкрилось багато сфер для розвитку та ведення бізнесу.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, міжнародні відносини, зовнішня торгівля, воєнний стан, державна підтримка, фінансові інструменти

ВСТУП

З моменту введення воєнного стану на всій території України зовнішня державна торгівля зазнала значних змін. Повномасштабне вторгнення призвело не лише до втрат людських ресурсів, руйнування інфраструктури та торговельних зв'язків, а також пошкодило промислові потужності.

Враховуючи всі збитки, які завдає ворог, нестабільність економічного оточення створює значні зовнішні ризики для забезпечення сталого економічного прогресу. Тому надзвичайно важливим фактором для розвитку міжнародної діяльності є підтримка держави у зовнішньоекономічній сфері. За сьогоднішніх обставин Україні як ніколи важливо розвивати міжнародну торгівлю, здійснювати експортно-імпорتنі операції, залучати зарубіжних інвесторів тощо.

Для європейських розвинених країн брати активну участь в організації та здійсненні зовнішньоекономічної діяльності є звичним явищем. Вони здійснюють державне керівництво на всіх етапах зовнішньоекономічної діяльності: від аналізу внутрішнього та зовнішнього клімату, формування стратегії зовнішньоекономічних дій, визначення пріоритетів за напрямками та регіонами, до застосування різноманітних регулюючих і фінансово-стимулюючих заходів. Зазвичай вони застосовують різні методи, такі як законодавчі, адміністративно-правові, економічні та неформальні.

Міжнародна торгівля має важливе значення для кожної країни, і питання стосовно її зовнішньоекономічної політики цікавлять як науковців, так і практиків серед внутрішньої та міжнародної спільноти. Для українських дослідників особливу увагу приділено аспектам

торгівельної та митної інтеграції з країнами ЄС та ролі України у міжнародній торгівлі під час та після воєнних подій.

До сучасних українських науковців, які досліджують розвиток міжнародної торгівлі України можна віднести І.І. Гаврилук [1], Н. Бондаренко [2] Серед авторів, які досліджували торговельні відносини ЄС можна виокремити наукові праці Л.А. Григорової-Беренді [3], Г.Й. Давиденка [4] та ін.

З огляду на сучасні нестабільні умови, в яких постійно відбуваються часті та суттєві зміни у зовнішній торгівлі України, необхідним є оперативне реагування на політичні та економічні виклики, а також дослідження й аналіз тенденцій таких змін. Тому середовище, в якому функціонує економіка України, потребує подальшого дослідження та розвитку.

МЕТА дослідження полягає в аналізуванні досвіду європейських країн у сфері державного регулювання та здійснення зовнішньоекономічної діяльності, а також визначенні потенційних можливостей його переймання та застосування в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідження застосовано такі методи: синтез, економічний аналіз, структурний аналіз, порівняння, узагальнення, методи графічного моделювання тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Національні ринки запропонували значні можливості для зростання та розвитку, але у сучасному світі компанії все більше зіштовхуються з перешкодами на шляху до міжнародної інтеграції. Відкриття нових ринків може вирішити цю проблему, пропонуючи великі перс-

пективи для розширення та зростання. Однак це завдання може бути важким, а робота на міжнародному рівні – складною. У контексті зовнішньої торгівлі важливо враховувати різні фактори, такі як експортні стратегії, ризики ланцюга постачання й міжнародні платежі тощо.

Україна стикається з численними проблемами у всіх сферах економіки через нестабільну політичну ситуацію. Воєнні дії перешкоджають розвитку та відштовхують іноземні інвестиції, що створює непривабливе інвестиційне середовище. Низький рівень довіри до державних установ, а також слабка інфраструктура, є серйозними викликами для економіки. Інфраструктура є основою для успішної економічної діяльності, але її низький рівень уповільнює внутрішню економічні процеси, пов'язані з міжнародними відносинами.

Незважаючи на всі негативні наслідки, економіка України поступово пристосовується до умов воєнного стану, що впливає на показники зовнішньої торгівлі. Про це свідчить відновлення обсягів торгівлі товарами України з невеликим зростанням у вартісному вимірі на 4 %.

За три квартали 2023 р. загальний зовнішньоторговельний обіг України майже досяг 73,7 млрд дол., що продовжує перевищувати обсяги минулого року, коли він становив 71,5 млрд дол. за аналогічний період. Так, зростання торгівлі за цей період становило 3%. Однак компоненти зовнішньоторговельного обігу змінювалися по-різному. Експорт зменшився на 17,8%: з 33,1 млрд дол. до 27,15 млрд дол., тоді як імпорт зріс на 19,2%: з майже 38,5 млрд дол. до 46,55 млрд дол. Від'ємний торговельний баланс збільшився у 3,6 рази: з 5,4 млрд дол. у перші три квартали 2022 р. до рекордних 19,4 млрд дол. за аналогічний період поточного року [5] (рис. 1).

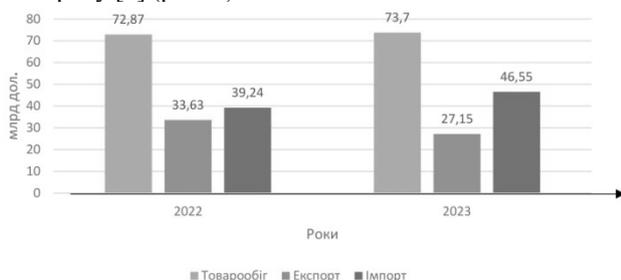

Рис. 1. Зовнішня торгівля України товарами за 2022-2023 рр., млрд дол. (побудовано авторами на підставі [5])

Варто зазначити, що ситуація з українським експортом могла бути значно гіршою, якщо б з літа 2022 р. ЄС не застосував низку певних заходів підтримки для України, таких як: скасування ввізного мита на товари, включаючи промислові та сільськогосподарські; скасування тарифних квот на товари українського походження; відмова від застосування антидемпінгових та спеціальних заходів тощо.

Найефективнішим способом стимулювання до збільшення зовнішньої торгівлі є застосування фінансових інструментів, таких як податкові пільги, сприяння кредитуванню та субсидування, а також спрощення експортно-імпортних процедур [6]. Це особливо поширено серед країн з ринками, що швидко розвиваються та мають проблеми з іміджем в умовах залучення іноземних інвестицій або виходом на ринки розвинених країн. У таких випадках важливим є застосування «економічної дип-

ломатії», яку спрямовано на підтримку міжнародної торгівлі, захист інтелектуальної власності, науково-технічну співпрацю та просування брендів і компаній.

Завдяки наданню координаційної та консультативної підтримки держава допомагає зменшити витрати підприємств на зовнішньоекономічні операції і підвищувати їх ефективність. Так, вона створює відповідну інфраструктуру, сприяє комунікації між бізнесом та владою, а також з іноземними компаніями, що значно полегшує вихід компаній на міжнародні ринки. У багатьох розвинених країнах малий та середній бізнес підтримують за допомогою створення відповідної державної інфраструктури, наприклад це можуть бути агентства з просування експорту та прямих іноземних інвестицій, посольства тощо.

Наприклад, підтримка зовнішньої торгівлі у Німеччині здійснюється за участі таких установ як німецькі торговельні палати, представництва, Агентство економічного розвитку Німеччини [7].

У Нідерландах міжнародні проекти підтримують різні фонди для відповідних типів ринку. Також державне фінансування міжнародних проектів здійснює Нідерландське експортно-кредитне агентство (ЕКА) на чолі з приватною акціонерною компанією «Atradius Dutch State Business» [8].

Вплив держави на французьку систему регулювання зовнішньоекономічної діяльності виходить за межі типових практик ринкових економік. Тому господарський механізм Франції можна уподібнити до механізмів південних європейських країн, де держава має значний вплив на діяльність підприємств та національних підприємців, що частково перебувають під контролем держави [9]. На сьогодні роль держави в економіці є дуже важливою, а діяльність підприємств суворо регулюється.

Для італійської моделі економіки характерним є переважаючий тип власності з високою концентрацією капіталу на виробничому процесі, а також держава приділяє більше уваги та ресурсів експорту у галузях середнього технологічного рівня, включаючи різні послуги, зокрема й туризм [9].

Загалом світова торговельна система досить швидко адаптувалася до наслідків від війни в Україні. Багато країн змінили свої торговельні стратегії, виходячи на нові ринки та замінюючи товари на аналогічні продукти. Наприклад, країни Африки, які були залежними від українського зерна, змінили свою стратегію та звернулися до інших постачальників, США та країн ЄС [10]. Для України ці зміни означають втрату деяких ринків, на відновлення яких може піти значний час.

Проте війна також і відкрила нові можливості, а саме пришвидшила євроінтеграційні процеси в економіці України. Зі скороченням експорту до далеких країн Китаю та Індії, зріс експорт до країн-сусідів, а саме до Румунії, Угорщини, Польщі та Словаччини. Також відбулось розширення транспортних коридорів, збільшились потужності пропуску через кордон з Румунією та Польщею.

Окрім цього, в Україні є потенційні та досить розвинуті сфери для залучення іноземних інвестицій, серед них є сільське господарство та харчова промисловість, фармацевтика та медичні засоби, «зелена енергетика», інформаційні технології тощо. В очах іноземних інвесторів привабливість України ще більше підсилює статус кандидата на членство в ЄС.

Попри значні труднощі, які продовжує спричиняти

війна, в Україні вже помітні зміни у торговельній політиці, здійсненні зовнішньоекономічної діяльності та веденні бізнесу. Державна влада впроваджує реформи у сфері адміністрування та регулювання, спрощує процедури отримання дозволів та ліцензій для бізнесу, що зі свого боку сприяє зростанню довіри інвесторів та збільшенню обсягів прямих іноземних інвестицій.

Також спостерігається активний розвиток інноваційного сектору, зокрема в інформаційних технологіях, штучному інтелекті та кібербезпеці. Це привертає увагу технологічних компаній та стартапів з усього світу, які шукають нові можливості для співпраці та розвитку своїх ідей.

Так, попри складність сучасних геополітичних обставин, Україна має потенціал для розвитку та залучення іноземних інвестицій завдяки своєму реформаторському курсу, розвиненому бізнес-середовищу та перспективним галузям економіки, які варто підтримувати та розви-

вати і надалі.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши, як здійснюють торговельну політику країни ЄС, можна виокремити важливість стабільних та безпечних зовнішньоекономічних відносин. Війна в Україні тільки підкреслила переваги від лібералізації та відкритості міжнародної торгівлі, що дає змогу швидко адаптуватися до змін та забезпечує значний економічний розвиток.

Також Україні у подальшому слід користуватись інформаційною та консультативною підтримкою для національного бізнесу, підтримувати малий та середній бізнес на державному рівні, брати участь у фінансуванні міжнародних інфраструктурних проєктів для забезпечення розвитку суспільства та реалізовувати принципи циркулярної економіки у сфері виробництва та торгівлі.

Список використаних джерел

1. Гаврилук І.І. Динаміка та тенденції розвитку міжнародної торгівлі в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. С. 2-6.
2. Бондаренко Н. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств в умовах глобалізації економіки. *Соціальна економіка*. 2020. № 59. С. 105–117.
3. Григорова-Беренда Л.І., Каверіна К.О. Торговельна політика та зовнішня торгівля Європейського Союзу. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, 2022. № 16. С. 6-15.
4. Давиденко Г.І. Теоретичний аспект впливу стандартів на міжнародну торгівлю. *Інноваційна економіка*. 2020. № 9–10. С. 5–10.
5. Огляд зовнішньої торгівлі України товарами у січні–вересні 2023 року. Федерація роботодавців України. URL: [chrome-extension://efaidnbmnnpbpcjpcglclefindmkaj/https://fru.ua/images/doc/analytics/2023/Ogliad_ZED_9_2023.pdf](https://efaidnbmnnpbpcjpcglclefindmkaj/https://fru.ua/images/doc/analytics/2023/Ogliad_ZED_9_2023.pdf)
6. Muniz R.C. Economic Diplomacy as a Tool for Development: A critical analysis of the use of economic diplomacy in Dutch port development investments in Brazil. *Economis*. 2023. URL: https://pure.eur.nl/ws/portalfiles/portal/93107452/591251_1_bw_cavalcanti_6479ea434256b.pdf
7. Торговельна палата Німеччини. URL: <https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Dossier/promotion-offoreign-trade-andinvestment.html#:~:text=The%20German%20Chambers%20of%20Commerce%20Abroad%2C%20delegations,promotion%20of%20German%20foreign%20trade%20and%20investment>
8. Atradius Dutch State Business. URL: <http://www.atradiusdutchstatebusiness.nl/>
9. Федотова Ю.В. Особливості торговельної політики країн Європейського союзу. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2019. № 3 (71). С. 41-52.
10. Відбудова України: принципи та політика. 2022. URL: [178114-paris_report_1_rebuilding_ukraine_principles_and_policies.pdf](https://www.reconstructionofukraine.com/178114-paris-report-1-rebuilding-ukraine-principles-and-policies.pdf)

References

1. Havriliuk I.I. Dynamics and trends in the development of international trade in Ukraine. *Economy and society*. 2023. No 47. pp. 2-6. (in Ukrainian).
2. Bondarenko N. Development of foreign economic activity of Ukrainian enterprises in the context of economic globalization. *Social economy*. 2020. No 59. pp. 105-117. (in Ukrainian).
3. Hryhorova-Berenda L.I., Kaverina K.O. Trade policy and foreign trade of the European Union. *Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, 2022. No 16. pp. 6-15. (in Ukrainian).
4. Davydenko H.Y. Theoretical aspect of the impact of standards on international trade. *Innovative economy*. 2020. No 9-10. pp. 5-10.
5. Overview of Ukraine's foreign trade in goods in January-September 2023. Federation of Employers of Ukraine. URL: [chrome-extension://efaidnbmnnpbpcjpcglclefindmkaj/https://fru.ua/images/doc/analytics/2023/Ogliad_ZED_9_2023.pdf](https://efaidnbmnnpbpcjpcglclefindmkaj/https://fru.ua/images/doc/analytics/2023/Ogliad_ZED_9_2023.pdf) (in Ukrainian)
6. Muniz R.C. Economic Diplomacy as a Tool for Development: A critical analysis of the use of economic diplomacy in Dutch port development investments in Brazil. *Economis*. 2023. URL: https://pure.eur.nl/ws/portalfiles/portal/93107452/591251_1_bw_cavalcanti_6479ea434256b.pdf
7. German Chamber of Commerce. URL: <https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Dossier/promotion-offoreign-trade-andinvestment.html#:~:text=The%20German%20Chambers%20of%20Commerce%20Abroad%2C%20delegations,promotion%20of%20German%20foreign%20trade%20and%20investment>
8. Atradius Dutch State Business. URL: <http://www.atradiusdutchstatebusiness.nl/>
9. Fedotova Y.V. Features of the trade policy of the European Union countries. *World Economy and International Economic Relations*. 2019. No 3 (71). pp. 41-52. (in Ukrainian).
10. Reconstruction of Ukraine: principles and policy. 2022. URL: [178114-paris_report_1_rebuilding_ukraine_principles_and_policies.pdf](https://www.reconstructionofukraine.com/178114-paris-report-1-rebuilding-ukraine-principles-and-policies.pdf) (in Ukrainian).

Nataliia PETRYSHYN

PhD in Economics, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4642-1778>

e-mail: natalia.y.petryshyn@lpnu.ua

Andrii TODOSHCHUK

PhD in Economics, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9406-4846>

e-mail: a.todoschuk@gmail.com

Marta DAVYDCHAK

student, Lviv Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7948-7207>

e-mail: marta.davydchak.me.2019@lpnu.ua

FEATURES OF APPLICATION OF THE EUROPEAN EXPERIENCE OF EXTERNAL ECONOMIC ACTIVITIES FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF THE NATIONAL ENTERPRISES

Introduction. Since the moment martial law was announced across Ukraine, the country's foreign trade has experienced significant changes. The full-scale invasion has not only resulted in the loss of human resources, the destruction of infrastructure and trade ties, but also damaged industrial facilities. Taking into account all the damage caused by the enemy, the instability of the economic environment creates significant external risks to sustainable economic progress. Therefore, state support in the foreign economic sphere is an extremely important factor for the development of international activities.

The purpose of the paper is to analyze the experience of European countries in the field of state regulation and foreign economic activity, as well as to identify potential opportunities for its adoption and application in Ukraine.

Results. The most effective way to stimulate foreign trade is to use financial instruments, such as tax incentives, credit facilitation and subsidies, and simplification of export and import procedures. This is especially common among countries with rapidly developing markets that have image problems when attracting foreign investment or entering the markets of developed countries. Despite the significant challenges posed by the ongoing war, Ukraine has already seen significant changes in its trade policy, foreign trade and business entry. There is also an active development of the innovation sector, particularly in information technology, artificial intelligence, and cybersecurity. This is attracting the attention of technology companies and startups from around the world, who are looking for new opportunities to collaborate and develop their ideas.

Conclusion. Analyzing how European countries implement trade policy, we can note the importance of stable and secure foreign economic relations. The war in Ukraine has only emphasized the benefits of liberalization and openness of international trade, which allows for quick adaptation to changes and ensures significant economic development.

Keywords: foreign economic activity, international relations, foreign trade, martial law, state support, financial instruments